

A SZOVJET HADSEREG *francia szemmel*

(Lorquin francia katonai írónak a L'Armée Française 1947. évi 15. és 16. számában megjelent tanulmányának ismertetése.)

Befejező közlemény.

(Az 1., 2., 3. és 4. rész a „Honvéd” 1947. évi novemberi, decemberi, az 1948. évi januári, februári és márciusi számában jelent meg.)

A szovjet haditengerészet.

Az 1914—1918. évi háború végével az orosz haditengerészet majdnem a semmire csökkent. A Balti-vizek tengerészeti alapjainak legtöbb része a Balti-államok felállítására miatt elveszett Oroszország számára. A Fekete-tengeri hajóhadat elvitte Wrangel tábornok. A haditengerészet összes tonnatartalma nem haladta meg a 110.000 tonnát és ez is a Balti-tenger, a Fekete-tenger és a távoli Csendes-óceán között oszlott fel. Nem is volt különálló tengerészeti minisztériumuk — a tengerészet éppen úgy, mint a repülés kezdetben a védelmi biztossághoz tartozott. 1928-ig (az első ötéves terv kezdetéig) a hajók karbantartása és javítása gyakran elháríthatatlan nehézségekbe ütközött, a tengerészeti berendezések szervezatlensége miatt. Azonban a bevonulatások és a tisztek képzése 1925-től mégis kezdetét vette. A második ötéves terv lehetővé tette új hajók építését és a Szovjetunió tengerészetének az újjáfejlesztése gyors ütemben haladt előre 1940-ig. Az első években főleg könnyű partvédő hajókat építettek. A fő súlyt a *tengeralttjáró* építésére helyezték; ez hatásos fegyver a zárt tengereken belül, ahol nem kell messze eltávolodni az alapoktól. Az 1932. év után a tengeri hajógyárak torpedórombolókat és cirkálókat is bocsátottak a vízre. Egy repülőgépanyahajót (Sztálin, 9000 t) 1937-ben fejeztek be. 1940-ben öt csatahajó, két repülőgépanyahajó és három pánccelos gőzös volt építés alatt. A tengerészeti repülésnek sok repülőgépe volt, de még ideiglenesen a földi alapokon. Nagy számban készítettek másodrendű hajókat is: aknakutató, jégtörő hajókat és folyami ágyúszádokat stb. A hajók építése mellett nagy erővel folyt a kikötő alapok berendezéseinek a fejlesztése is. Ezek az alapok azt a célt szolgálták, hogy háború esetén az ellátást külföldről történő beszerzés útján is lehessen eszközölni, ha annak a szükségessége mutatkozik. A Balti- és a Fekete-tenger azonban zárt tengerek, amelyeken a szovjet hajóhad háború idején nagyon is a bebörtönzés veszélyének tette volna ki magát. Innen eredt a Balti-tengert a Fehér-tengerrel összekötő csatorna és a Balti-tengert a Fekete-tengerrel összekötő csatorna terve.

Másrészt a szovjet oroszok felszerelték a murmanski kikötőt az északi Jeges-tengeren, ahol egész éven keresztül lehetett hajókat tartani. A Fehér-tengeren a Poliarnoe és Arkhangelszk kikötőit fejlesztették ki. A fiatal orosz tengerészet felderítette a jegestengeri utat a szibériai partok mentén. Rádióval felszerelt meteorológiai állomásokat és világitótornyokat létesítettek; a Jennisszei, a Léna és a Kolym torkolatánál kikötőket telepítettek. Ezeket nagyszámú jégtörővel és repülőgéppel látták el, hogy a jégakadályok közé szo-

rult hajók segítségére siethessenek. Ezeknek a rendszabályoknak a segítségével az összeköttetést az év egy részében — elejétől végig ellenőrzött útvonalon — fenn tudták tartani Murmanszk és a Távols-Kelet kikötői: Vladivosztk és az Amur-folyó mellett, Komsomolszkan létesült új tengerészeti hajógyár között.

1937-től kezdve a hajóhad növekedése a különálló haditengerészeti biztosság felállítását tette szükségessé, amelyet a Hadsereg biztosságától választottak külön (1937 december 30-án). A hajóhad tonnatartalma a Szovjetunió részére a hatodik helyet biztosította a világ tengeri hatalmai között (Egyesült Államok, Nagybritannia, Japán, Franciaország és Olaszország után), ekkor azonban még nem rendelkezett korszerű csatahajókkal. A három 23.000 tonnás csatahajót (12 drab 30.5 cm-es ágyú, 23 csomó sebesség, gyártási év 1911) 1931-ben és 1937-ben újjáalakították, légvédelemmel, felderítő vízi repülőgépekkel és torpedóvetőkkel látták el. Ezzel ellentétben a szovjet haditengerészet 1927-től egy 9000 tonnás repülőgépanyahajóval (Sztálin, 22 repülőgéppel) és két 8000 tonnás nehéz korszerű cirkálóval (9 darab 18 cm-es ágyúval), valamint öt régi cirkálóval rendelkezett. A felszíni hajóhadat még öt torpedóromboló, kilenc korszerű torpedóvető hajó és egyéb partvédő hajó, ágyúszád, aknakutató stb. egészítette ki. Ehhez a felszíni hajóhadhoz hozzá kell még számítani 160 tengeralttjárót (a legnagyobb részük 200—600 tonnás, de voltak köztük 800, 1000 és 1400 tonnásak is 10.2 cm-es löveggel).

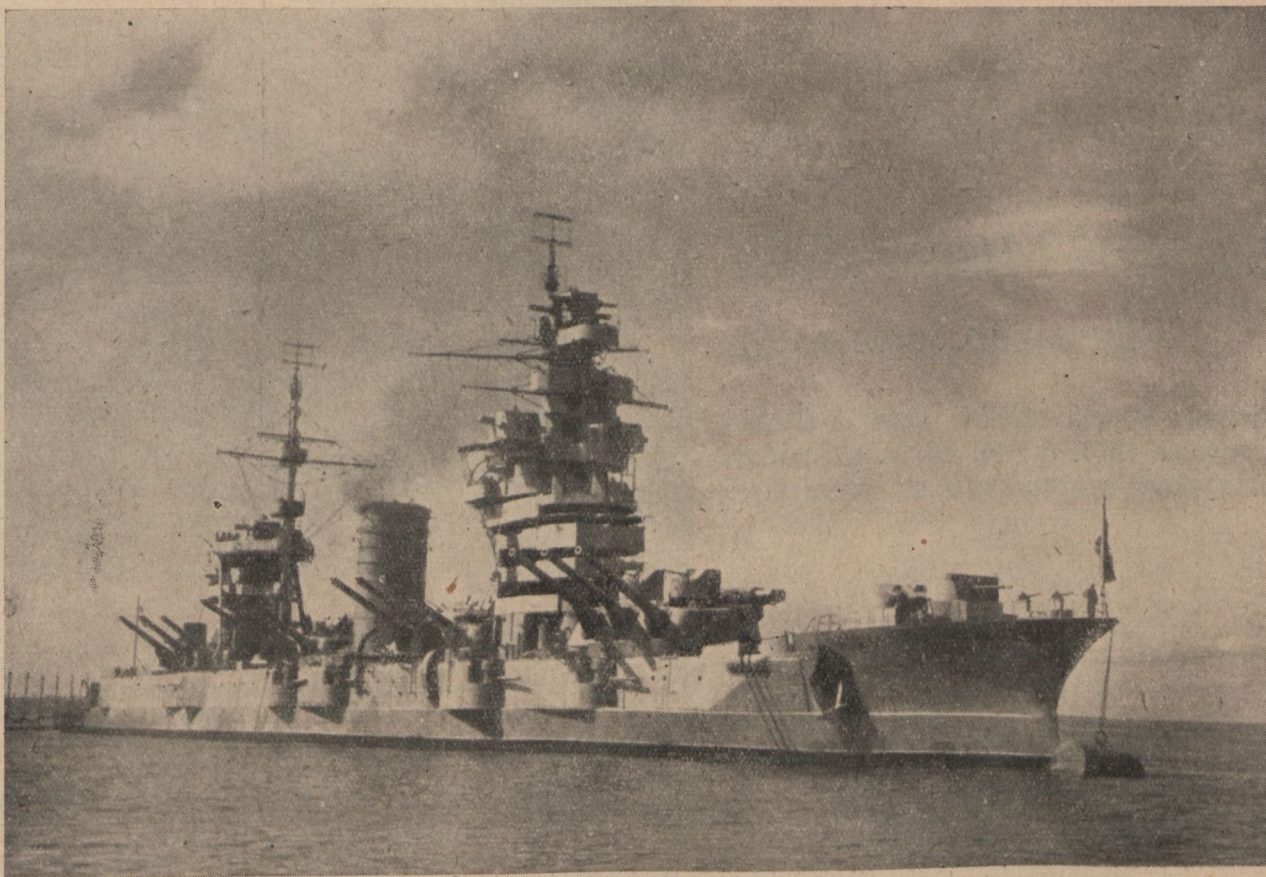
A Szovjetunió földrajzi viszonyainál fogva a szovjet hajóhad nem játszhatott olyan figyelmet keltő szerepet az óceánokon, mint az angolszász hajóhadak.

Mégis közreműködhetett a harcokban, annak ellenére, hogy a főbb kikötőinek elvesztése következtében hallatlan nehézségekkel kellett megküzdenie.

A Balti-tengeren a németek leningrádi előnyomulásának eredményeképpen Kronstadt erős tengerészeti támponttá lett. Az orosz baltitengeri hajóhad mégis be tudott avatkozni a földi harcokba. A leningrádi csatában az ellenséges ütegeket lötte és a német hajókisérőket támadta Németország és Finnország között.

A Fekete-tengeren Nikolajevszk, Sébastopol, Novorossijszk sorban német kézre kerültek, ekkor az orosz hajóhad Tuapsz és Batum kikötőjébe szorult. A haditengerészet fontos szerepet játszott Sébastopol ostrománál, ahol az ellátást végezte. A Taskend cirkáló kitűnt merész vállalkozásaival Sébastopol élelmezésénél és a polgári lakosság kiürítésénél.

Az északi Jeges-tengeren a szovjet hajóhadnak Murmanszk környékén állandóan résen kellett lennie, hogy ki tudja játszani a németeknek a szövetséges utánpótlás ellen irányuló támadásait. A hajóhad megerősítésére a Szovjetunió a kölcsön-bérelti szerződés alapján megkapta az amerikai Milwaukee cirkálót (9000 tonna, 33 csomó, 1921-ben épült, 10 darab 15.2

„Októberi Forradalom” cirkáló, Leningrád hős védelmének egyik résztvevője.

cm-es, 6 darab 7.6 cm-es légvédelmi ágyúval), amely a Murmansk nevet vette fel.

Végül ki kell emelnünk a folyamerők fontos szerepét a leningrádi csatában, amelyben a páncélos naszádok gyakran felléptek az ellenséges csapatokkal szemben.

A szűk tengereken mintegy fogvatartott haditengerészetnek, amely csak ki nem elégitő támaszpontokkal rendelkezett, hősiessége ellenére is csak az a szerep jutott, hogy a földi haderőnek nyújtson segítséget.

A Szovjet Hadsereg a győzelem után.

A háború utáni időszak mindig válságos időszakot képezett a győztes hadseregek számára. Már akkor, amikor a végső támadás után a menekülő ellenség üldözése hajszolássá válik, még a legjobban kézben tartott alakulatoknál is könnyen megbomlik a rend. Amikor a szállítóeszközök hiányoznak, a győztes csapatok minden lehető eszközt felhasználnak arra, hogy meggyorsíthassák menetüket; a gyalogos alakulatok kerékpárokat, kocsikat és mindennemű szállító alkalmatlóságot megragadnak, hogy embereiket minél gyorsabban, minél kisebb fáradtsággal előrevihessék. Másrészt nem szabad elfelejteni, hogy a Szovjetunióknak hallatlan erőfeszítésébe került, hogy hadseregeinek a lényegesebb dolgokat, a fegyvereket, a lőszeret, az élelmet és ruházatot a legszükségesebb mérvben megadhassa. Tehát a szovjet csapatok legtöbbször a négy évi háború után már csak nagyon elviselt ruházata volt. Ezt a tényt megítélésünkben számításba kell vennünk és tartózkodnunk kell attól, hogy pusztá látszat alapján felületes összehasonlításokat eszközöljünk. Az amerikai csapatokhoz viszonyítva, akiknek ruházatát és szervezetszerű gépkocsianyagát a legsekélyebb hiba esetén is kicserélték, a kissé lerongyolódott szovjet gyalogos látványa — akiket a legköltőibb járműveken, trojkán, hintón, szénásszekéren, lovon, kerékpáron és igénybe vett rozoga gépkocsikon hajtott a győzelem az ellenség üldözésére — a felületes szemlélőt meghök-

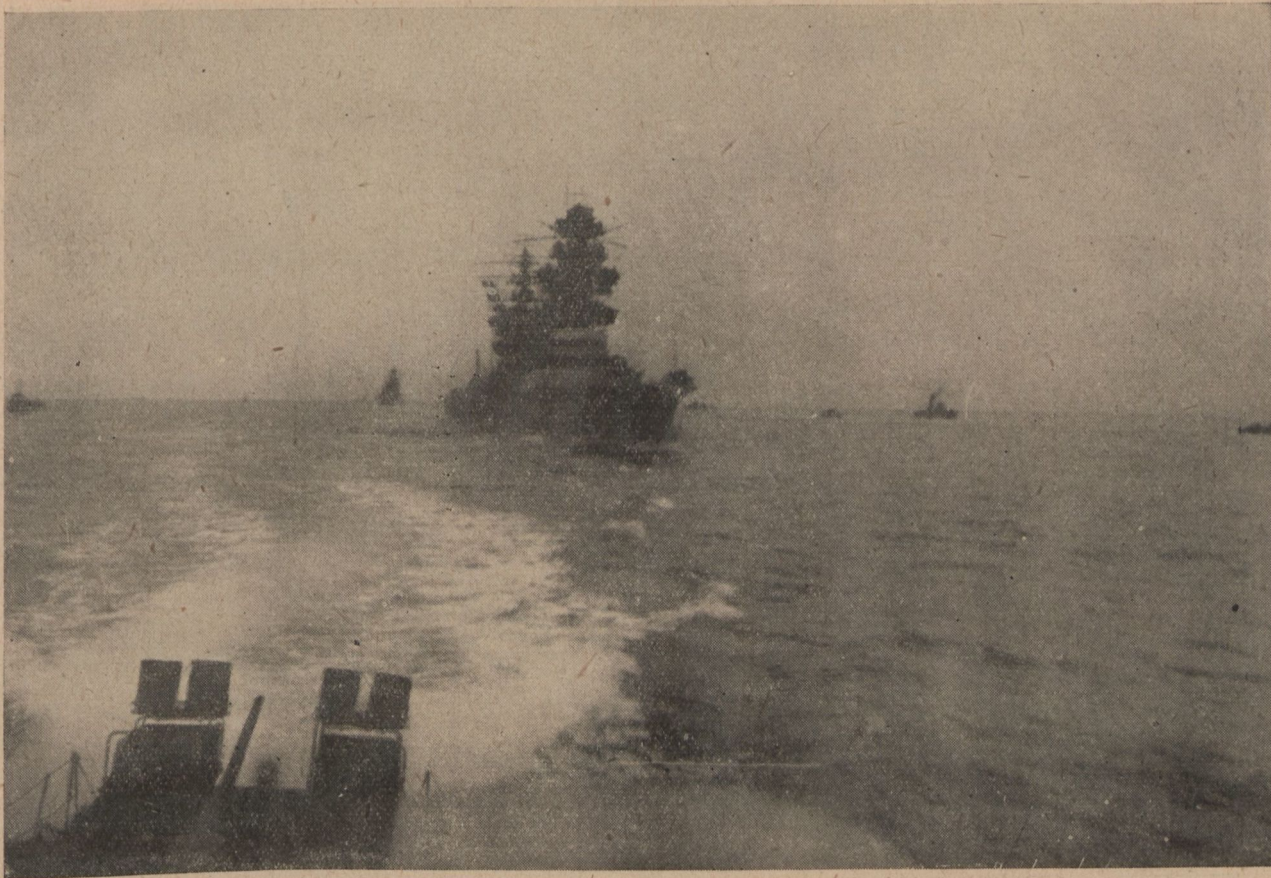
kentette és túl szigorú bírálatra készíthette. Ez azonban csak igen átmeneti jelenség volt.

A szovjethadsereg most a győzelem után sem pihen a babérain. Sztálin egy erős hadsereg fenntartását tartja szükségesnek, hogy megkímélje a Szovjetuniót még egy ilyen áldozattal teljes háború visszatérésétől. A szovjet oroszok büszkék a győzelmükre, azonban a saját gyengéiket is ismerik. Ezek a kérdések mind tanulmányozások és javaslati tervek tárgyát képezik a szovjet hadseregnél.

Rövidesen a győzelem kivívása után a szovjet hadseregnek mintegy felét haza küldték az otthonukba — vagyis inkább leszerelték, hogy újjáépíthessék a lerombolt családi tűzhelyüket. Azóta újabb leszerelési rendelkezések is jelentek meg és a hadsereg állománya lassacskán újra az 1940. év előtti kétmillió létszámra szűkült alá. A hadsereg részére jelentős költségvetési hitelt biztosítottak: 1940-ben az állami költségvetés 33 százalékát a hadsereg fordították, 1944-ben és 1945-ben ez az arányszám 53, illetve 43 százalék volt, 1946-ban csak 24 százalék, 1947-ben csupán 18 százalék. Ha számításba vesszük az újjáépítés által megkövetelt mérhetetlen erőfeszítést, azt lehet mondani, hogy a hadsereg költségvetése kissé alacsonyabb most, mint volt a háború előtt.

A hadseregen belül most nagy erővel folyik a rend helyreállítása és a további kiképzés. Ennél a hivatalos katonai folyóiratok a hangadók: a *Voiennaja Mysl* (katonai gondolatok), a vezérkari tisztek számára készült katonai szemle, amely hadászati, szervezési, fegyvernemek közötti együttműködési és általános harcászati kérdésekkel foglalkozik; a *Voiennyj Vestnik* (katonai híradó), az összes tisztek folyóirata, amely főleg harcászati és szakkérdéseket tárgyal. Ezek a szemlék nagyon szigorú bíráló szemmel, lelkiismeretesen vizsgálják felül minden katonai kérdést.

Ami a tiszti és altiszti kart illeti, ezek a szemlék nem igyekeznek palástolni azokat a hiányokat, amelyek a jelenlegi vezetőkörben fennállanak. Ezek a hiányosságok részben a háborús előléptetéseknek tudhatók be. Az értékes tisztek a háború folyamán több rendfokozattal is előléptek anélkül, hogy az azoknak megfelelő

A Szovjet hadihajók visszatérése Szebasztopolba, a győztes krími hadműveletek után.

tanfolyamot elvégezték volna. Ezeknek a tiszteknek nem volt szabad idejük ahhoz, hogy a szabályzatokat alaposan áttanulmányozzák és még csak bizonyos tekintetben ismerik az általuk betöltött parancsnokság kötelemait. A hiányosságok a harcjeljárások fejlődése folytán és a szabályzatok ki nem elégítő voltából is származtak. Már említettük, hogy az orosz szabályzatok mennyire gyakorlatias és megszabott jellegűek — nyilvánvaló, hogy minden előfordulható határozott esettel azonban mégsem foglalkozhatnak. Az új szabályzatokat már kibővítették az új harcjeljárásokkal.

Van egy kérdés, amelyre a szovjet oroszok nagy súlyt helyeznek, ez pedig a *háborús tiszt*eknek a békeidőre való átállítása. Természetes, hogy a hadrakelt sereg tisztjeinek és a békeidőben főszerepet vivő *oktató tiszt*nek a foglalkozása között nincs sok közös jelleg — legfeljebb a hádviselés művészetének az ismerete. Egy katonai szemle közli egy volt fémmunkás esetét, aki a háború folyamán bátorsága, helyes meglátása és elhárítóképessége folytán zászlóaljparancsnok lett. Békehelyőrségébe történt bevonulása után nagyon fonákul érezte magát a nagyobb általános műveltséggel rendelkező beosztott tisztjei között; úgy érezte magát, mint aki nincs a helyén és azon gondolkodott, hogy ne hagyja-e ott a katonaságot. A szemle arra a következtetésre jut, hogy az illető fejezze be teljesen az általános kiképzését. Vajjon ez megtörtént eset volt-e, vagy pedig csak jelképes? Mindenesetre figyelmeztetést tartalmazott, hogy a szovjet hadsereg nem tartja meg azokat, akik nem képesek a kiképző tiszt fáradtságos szerepkörébe beleilleszkedni.

Ezzel párhuzamosan a magatartást és a jó nevelést illetően is igényt támasztanak a tiszték irányában, ami azt mutatja, hogy vigyáznak arra a jó erkölcsi hírnévre, amit a háború folyamán vívtak ki maguknak.

Az altiszti kar is, ahonnan a háborús vezetők legnagyobb része kikerült, megbecsülésnek örvend. Azt tartják, hogy egy szilárd, jól kiképzett altiszti kar a hadsereg sarokkövét képezi. A Szovjetunióban most állították fel a hivatásos altisztek karát. Az altisztek irányában támasztott ama követelmény, hogy bizonyos

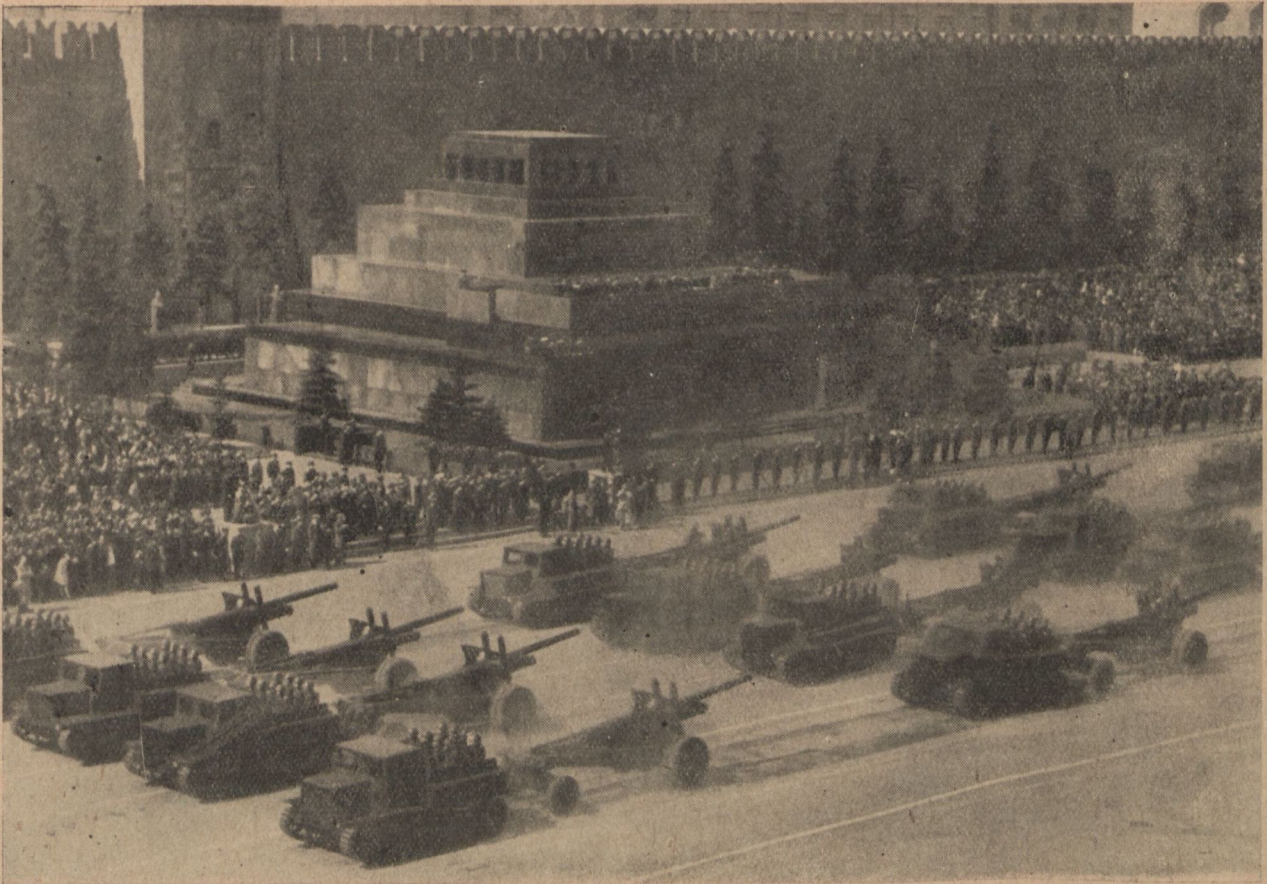
szolgálati idő elteltével képeseknek kell lenniök a szakaszparancsnoki állás betöltésére, azt bizonyítja, hogy az altiszti kar természetes tartaléknak tekintik a háborús parancsnoki helyek betöltésére. Ezzel párhuzamosan a katonai kiképzést a tanulók körében is nagyobb eréllyel folytatják és a tanulók részére a felsőbbfokú katonai előképzést kötelezővé tették, ennek időtartamát meghosszabbították és kibővítették.

Egyébként a kiképzési kérdéseket a legapróbb részletekig lemenő pontossággal kezelik és a hallgatók háborús helyzetekből merített gyakorlatokat kapnak vizsgatételnek. Az 1925. és 1939. évek közötti tanulmánykedvelő légkör ismét visszatért a hadseregbe.

A repülésügy számára jelenleg minden csak az anyagkérdésen múlik. A háború végén a szovjet oroszok kihoztak egy új közepes bombázót, amellyel nagyon jó eredményeket értek el. Ez a Tu-2, amely 2 tonna bombát tud szállítani 560 km/óra sebességgel. Másrészt a motorgyártó ipar hozzájárított a német Jumo 213 jelzésű 2000 lóerős motor tanulmányozásának, amely gép háromfokozatú, metanol befecskendezésű turbómotorral van felszerelve. Egyébként a gázlökésvisszahatású motorok tanulmányozását általában szorgalmazzák. Mindamellett kétségtelen, hogy repülőipar terén még mindig jelentékenyen elmaradtak az angolszászok mögött. A szovjet repülés az angol Rolls-Royce gázlökésvisszahatás rendszerén alapuló repülőmodellt megvásárolta és kiképzés céljaira is van már néhány gázlökésvisszahatású repülőgépe. Ez lehetővé fogja tenni, hogy majd korszerű repülőgépeket gyárthasson nagy sorozatokban.

A Japán, a német és az olasz tengerészet letűnése és a mi francia tengerészetünk erős legyengülése következtében a szovjet haditengerészet tonnatartalom tekintetében a harmadik helyre került. A szovjet haditengerészet a vásárlások, az új építések és a jóvátétel címén kapott hajók révén ki tudta egyenlíteni az elszenvetett súlyos veszteségeit.

1944-ben a szovjet haditengerészet megvásárolta a Royal Bevereign 33.000 tonnás csatahajót, amelyet 1914-ben építettek és 1939-ben újjáalakítottak (fegyver-

Felvonulás Moszkvában a Vörös téren, az 1947. május 1.-i katonai diszszemlén.

zete: nyolc 38 cm-es, tizenkét 15 cm-es, nyolc 10.2 cm-es légvédelmi ágyú, sebessége 33 csomó), nevét *Arkhangelszk*-re változtatták. A szovjet oroszok a németektől elvettek egy cirkálót (Nürnberg), öt torpedórombolót és három torpedóvető hajót. Ezenkívül 1944-ben az amerikaiaktól hét torpedóvető hajót vásároltak és az olasz hajóállomány nagy része is hozzájuk került jóvátétel címén. Végül megjegyezzük, hogy a leningrádi hajógyár vízre tudta bocsátani 1945-ben a 45.000 tonnás *Szovjetunió* páncélos csatahajót, amely 1939 óta volt építés alatt (fegyverzete kilenc 40.6 cm-es, tizenkét 13 cm-es és tizenkét 10 cm-es légvédelmi ágyú, sebessége 30 csomó.) Egy másik csatahajó és egy 22.000 tonnás repülőgépanyahajó építés alatt áll.

A hadikikötők terén is javult a helyzet. A Baltitengeren a Szovjetunió visszakapta Tallint, ezenfelül megkapta Königsberget, ami Kaliningrad lett és Viborgot. A német és a lengyel kikötők is ellenőrzése alá kerültek (Stettin, Rostok). A Távols-Keleten visszavette Port-Arthurt.

A haditengerészet jelenleg négy hajóhadra oszlik meg: a baltitengeri, a feketetengeri, a csendesóceáni és az északi jegestengeri hajóhadakra. Négy folyami hajóhada van: a Dunán, a Dnyeperen, a Káspi-tengeren és az Amuron.

Az angolszász partraszállási sikerei nem kerültek el a Szovjetunió figyelmét. Igenis nagy gondot fordít a partjai védelmére, amihez tengeralattjárók, torpedóvető hajók, aknaszedő és aknalerakó hajók állnak rendelkezésére.

A haditengerészet személyzetének a kiegészítése azonban, úgy látszik, nehézségekbe ütközik. Több helyen

tengerészeti ünnepségeket tartottak a haditengerészet részvételével. Valóság hatását keltő tengeri ütközeteket, torpedótámadásokat és partraszállási kísérleteket mutattak be Moszkva mellett a Klimkin, a Moszkva-Volga csatornán.

A szovjet haditengerészet teljes talpraállása még továbbra is nehézségekkel fog küzdeni, mert majdnem minden hajójára elpusztult.

*

A háború a Szovjetunióknak 17.000.000 emberáldozatába került, ebből körülbelül 7.000.000 volt a katona. Ezt a hiányt a háború után visszafoglalt területek pótolták: a Balti-államok, Ukrajna egy része, amely 1920-tól lengyel terület volt (a Curson-vonaltól keletre eső terület), a kárpátaljai Ukrajna és Besszarábia. A Szovjetunió emberi létszámbeli ereje érintetlen. Nem ilyen a helyzet azonban a gazdasági készsége terén. Az iparának egy része tönkrement, a németek által annakidején megszállt területeken a lakóépületek háromnegyedrésze elpusztult. A múlt évben megindított új ötéves tervnek az ország gazdasági felkészültségét kell először lehetővé tennie, mielőtt a közhasználati javak termelését megindíthatnák, ami 1950-ben fogja nagy mérvben kezdetét venni. Sztálin generalisszimusznak a honvédelmi miniszterségről történt lemondása jelentőségteljes e tekintetben: a katonai kérdések a Szovjetunióban a kormányzati gondok háttérébe szorulnak a békés újjáépítés javára.

Mindezek ellenére az a régi szellem, ami a Vörös Hadsereget a polgárháború utáni időkben áthatotta, még mindig fennáll és biztosítja a Szovjet Hadsereg jövőjét.